Q. D. B. V.

DE

IMPRUDENTI MEDICATIONE MULTORUM MORBORUM CAUSA,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO CAROLO,
BORUSSIÆ PRINCIPE, MARCHIONE BRANDENBURGICO, RELIQUA,

PRÆSIDE
FRIDERICO HOFFMANNO,
COLLEGII MEDICI h. t. DECANO,

PRO DOCTORIS GRADU
publice disputabit
AUGUSTUS GOTTLIEB KUPFFER
Strauchens. Misnicus,
ad diem Septembris MDCCXV.
H. L. Q. C.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, Acad. Typ.

DISSERTATIO SOLENNIS MEDICA

DE

IMPRUDENTI MEDICATIONE MULTORUM MORBORUM CAUSA.

§. I.

Vando imprudentem & præposteram medicationem multorum morborum, imo mortis causam statuo, verendum utique mihi est, ut nonnulli in id incidant, me vel universæ artis certitudinem in dubium vocare, vel in medicorum ordinem injurium esse velle. At vero mihi nulla artium majori veritatis fundamento niti videtur, præterquam medicina, eo, quod naturæ ordinem, qui nunquam non immutabilis est, pro principio agnoscit, & observatione eorum, quæ nocent vel prosunt, & denique solido medici judicio continetur. Ceterum qui me measque vivendi rationes exploratas habet, is optime scit, me ab ejusmodi criminandi moribus esse alienissimum, cum per omnem meam ætatem nihil magis optaverim, quam ut concordia in medicina valeat vigeatque. Hujus rei evidens testimonium

 non

non pauca numero ſcripta mea, edent, clarisſimeque comprobabunt, me nullius unquam opiniones acerbiori ſtylo perſtrinxiſſe, ſed potius ipſum ingentes inquietorũ animorum inſultus patienti & æquisſimo animo ſemper tuliſſe. Neque unquam facile ulli practicorum, propter errores in praxi admiſſos, gravis vel injurius fui, ſed ubi vel officii vel conſcientiæ, aut ſummæ ſalutis ratio, ut de quibusdam monerem, depoſcebat; erranti, qua potuit fieri comitate, monſtrare viam allaboravi, nunquam mihi perſuadens ex ſaluberrimis admonitionibus tantum periculi ſubnaſci poſſe, quantum viri boni ſubinde experiuntur. Illud tamen, ſi libere dicere & non disſimulare velimus, evidentisſimum eſt & res ipſa monſtrat, nullam artem tantæ hominum ignorantiæ & tam magnis & tam ingentibus periculis & malis patere, quam eam, quæ mortalium vitam & ſanitatem, qua nihil eſt præſtabilibus, procurat. Equidem innumerabilis eſt practicorum copia; ſed pauciſſimi ſunt re & opere medici. Plurimi, non tantum ex vulgo, ſed etiam ex doctioribus, medicinæ ſummam nec capiunt, nec intelligunt. Omnes in ſuis operibus ad experientiam confugere cernimus, quæ ipſis talis eſt, ut, ſi quando ſemel vel iterum fauſtum a medicina in morbo propulſando effectum percipiunt, protinus remedio virtutem hunc morbum certo ſanandi ineſſe, ſibi perſuaſum habeant. Hinc, ſi quis ſimili morbo laborare dicitur, confeſtim eandem medicinam in uſum adhibent: rarius tamen ſimili effectu. Nihil autem magis medicis imponere, quam experientiam, ſolere, res ipſa oſtendit. Tot enim ſunt diverſi medicamentorum effectus & experientiæ, quot ſunt corpora, quæ

ratione

ratione temperamenti, ætatis, consuetudinis, victus, climatum, anni temporum, ceterorumque mirum inter se differunt; neque una semper ejusdem morbi est causa, status, conditio ac tempus. Et quid familiarius in praxi medica occurrit, quam quod duo medici circa idem remedium in morbo adhibendum diversas, imo plane contrarias habeant sententias, & uterque ad experientiam seu observationem crebriorem concurrat?

§. II.

Tametsi vero experientia, accurate notatis omnibus circumstantiis, magni usus sit; quia tamen tantummodo particularis est, & tanta differentia individuorum & circumstantiarum observatur: hinc plures hominum ætates veræ in morbis experientiæ non sufficerent enodandæ. Potius itaque alia ineunda est in medicina via, quam pauci norunt & intelligunt, videlicet ex iis, quæ sensu & experientia longa comperta sunt, ratio universales regulas & leges medendi elicere debet: deinde medicum accurate individuorum naturam, morborum statum, causas, tempora, virtutes alimentorum & medicamentorum exquisite pernoscere oportet. Tum omnibus circumstantiis, quas morborum historia accuratior communicabit, bene consideratis prudenti deliberatione & solido judicio universalia applicare, & ex hisce methodum, qua æger sanandus est, invenire debet, quæ remediorum genera, dosin, ordinem, tempus adhibendi & regimen recte tradat ac explicet. Quam pauci vero sunt medici, qui ex particulari experientia universalia extrahere norunt? quam pauci in praxi attendunt ad morborum historiam & exquisitam omnium circumstantiarum rationem?

tionem? quam pauci differentiam corporum perſpeċtam habent? quam pauci morborum cauſas & occaſiones medendi norunt? quam pauci denique ſunt, qui deliberatione, conſilio ac judicio in curationibus utuntur & cum prudentia & ſolida ratione medicamenta adplicant? quam pauci numero rurſus verum uſum & abuſum medicamentorum diſtinguere ſciunt? & quam pauci ſunt, qui leges quibus natura in medendo utitur accurate obſervant & imitantur.

§. III.

Ex quibus intelligi poteſt, medicinam non tam facilem & experimenti eſſe rem, ſed magnam ſcientiã & acre quoq; judicium deſiderare. Unde non mirum, quod his deſtituti vulgares illi practici perverſa ſua methodo & remediorum abuſu tanta mala, morbos, imo & mortem miſerrime ſubinde hominibus inferant. Scio atque in cogitando mœrore augeor, quando animo perpendo, quam gravia mala, præſtantiſſimis alias remediis, imprudentes practici ægrotantibus invehant. Poſſem certe de morbis & damnis a medicis inductis, quæ mihi adhuc in recenti memoria hærent, ingens volumen componere, niſi res eſſet odioſiſſima: nihilominus tamen, quia ſecundum *Plautum Trinumm. Act. I. Scena II. Nota mala res optimæ ſunt*, quia quæ nocent, etiam proſunt & docent. Quare, utique ex iis obſervationibus, ubi male & non ex voto ceſſit medicina, ingens lumen & incrementum arti noſtræ ſalutari accedit. Ex aliorum enim periculis optime ſapimus & cautiores reddimur. Igitur operæ pretium & non alienum a noſtro inſtituto erit, in præſenti oſtendere, quomodo imprudens medicatio multorum morborum origo & cauſa eſſe poſſit. Cum vero in quibusdam obſervationibus recen-

cenſendis erimus occupati, ſtudio ſpeciales & quæ ad perſonas pertinent circumſtantias præterire volumus, quia veritas in hiſce tanto magis odioſa ſolet eſſe, quanto eſt plenior. Nunquam enim noſter eſt animus in ullius hominis vel medici famam injurium eſſe: errantibus tamen monſtranda eſt via, ſalebræ in praxi detegendæ & offuſa menti caligo abſtergenda eſt.

§. IV.

Ut vero in præſenti tractatione ordo quidam obſervetur, placet initium facere a recenſendis iis damnis, quæ ex venæ ſectione omiſſa vel male adminiſtrata ſubsorta annotavimus. Si ullum auxilium tam operationis celeritate & ſecuritate, quam utilitate & tolerantiæ facilitate commendandum eſt: certe eſt venarum ſectio, cujus eximiam in medendo efficaciam præter veterum teſtimonia longus & comprobatus uſus abundantisſime oſtendit. Nihilominus medicorum & imprudentia & temeritate ſubinde pervertitur, id quod ſequentes obſervationes ſatis confirmare videntur. Fuit nempe vidua ſanguine plena in optimo ætatis flore conſtituta, habitus corporis ſpongioſi, facie rubicunda: hæc ſingulis annis per longum temporis ſpatium bis vel ter venam incidi curavit & optime ſe habuit, poſtea ex menſibus paucioribus redditis, pedes tumeſcere incipiunt, hinc venæ ſectio, metu exinde ſecuturæ cachexiæ, disſuadetur. Elapſo anno incidit in febrem cum magnis artuum doloribus, & dolore ac rubore fere totum corpus adficitur, interea venæ ſectio omittitur, ſequitur maxima ſanguinis ad caput congeſtio, unde delirium, & mors. Quandocunque itaque ſagax & peritus medicus principaliores has circumſtantias probe animo ſuo perpendit, vix aliter poterit concludere, quam o-

missam per annum & ultra venæ sectionem status plethorico-cacochymici & sequentis morbi fuisse causam, cujus vehementiæ sine dubio quoque matura venæ sectione medicus potuisset occurrere. Supervacaneus hic omnis fuit metus cachexiæ vel hydropis, quia pedum iste tumor a plethora & difficiliori sanguinis per pedes transitu ortus fuit.

§. V.

Placet quoque ulterius ex sexu nobiliori utilem circa præsens negotium observationem inserere. Vir triginta & aliquot annorum, habitu corporis spongioso præditus, sanguineæ complexionis, ante anni dimidium incipientes habuit hæmorrhoides, diætæ lautiori & vinosæ deditus, tandem incidit in diros cruciatus ac dolores, quibus lumbaris & abdominis regio adfligitur, perit appetentia, percipitur quoque compressio circa præcordia, color faciei rubicundus mutatur in lividum & flavum, alvus est adstricta, caput dolet, manus tremunt, extrema refrigescunt. Nonnulli ex medicis affectum pro calculo, alii pro cachexia & obstructione hepatis, quidam pro malo hypochondriaco habuerunt. Et quamvis multo & vario medicamentorum usu mali vehementia aliquantum remiserit, majori tamen atrocia circa æquinoctia semper malum est reversum. Nunquam ipsi secta est vena, tandem prudentioris medic consilio quater de anno venam pedis incidi curavit & Carolinarum usus ipsi fuit commendatus, ita per DE gratiam longo tempore a vehementia mali immunis fa ctus est. Ecquis est, qui re bene considerata addubita re velit, immanes hos, qui præcordialem & abdomini regionem fatigarunt, spasmos a plethora & sanguine i

visce

visceribus & plexibus mesaraicis stagnante, qui per sedis venas moliebatur exitum, subortas fuisse, quem utique & matura & crebrior venæ sectio potuisset avertere. Rursus vir plethoricus quinquaginta annorum scarificationibus & venæ sectioni olim adsuetus, quæ ob provectiorem ætatem jam a medico dissuadetur, ne vires corporis depascatur, post annum fixum & acerbum dolorem in regione lumborum percipit, qui censebatur a calculo esse, ad hunc itaque depellendum varii generis diuretica, etiam calidiora & juniperina & spiritus minerales acidi dati sunt. Secuta postea est lenta febris, cum ingenti virium languore, appetitu prostrato, urina purulenta. Post mortem ren dexter in abscessum abiisse inventus fuit, qui simul totum musculum psoas exulceravit. Discimus ex hac historia, quam male dolor lumborum, qui utplurimum fit à sanguinis stagnatione, habeatur pro calculo, cum tamen hic majoris etiam magnitudinis in renum substantia subsistens, ne quicquam doloris procreet, sed tum demum, quando iter suum per uretheres conficit. Cuivis etiam prudentiori dijudicandum relinquimus, num venæ sectio maturior, subjunctis nitrosis & absorbentibus, hunc morbum & mortem non potuerint avertere.

§. VI.

Quemadmodum vero ex intermisso venæ sectionis usu, ita etiam ex ea largiori, vel intempestive celebrata, gravis morbus vel etiam ipsa mors consequi potest. Laborabat vir quadraginta aliquot annorum diu ex ventriculi inflatione, quam mala diæta sibi contraxit, alvique erat durioris, texturæ sensibilioris & natura debilis. Hic, propter graves occurrentes animi commotiones, per aliquot septimanas quiete, appetentia & viribus privatus fuit, post varia

B data

data remedia, admissa tandem fuit venæ sectio, qua pejus se habuit & mox exspiravit. Quid hic potuit imprudentius excogitari, quam in viro extreme debilitato venæ sectionem concedere, quæ virium reliquias una cum sanguine simul sustulit. Nunquam enim corporibus exhaustis suadenda est sanguinis missio, ubi vires diuturno animi mœrore fractæ & enervatæ fuerunt.

§. VII.

Puerpera triginta annorum, manu obstetricis imperita in extrahenda secundina læsa, de dolore in pube conqueritur, accedebat febris, per lochia sanguis sufficienter purgatus fuit: ob inflammationem præcavendam intra sex dies tribus vicibus & singulis largissimam venæ sectionem admisit, remansit lentus calor cum summa virium prostratione, vigilia, post mortem nihil fere sanguinis in vasis majoribus fuit repertum, sed profundior tantum nigra macula in collo uteri. Quis non animadvertit imprudentissime hic toties reiteratam fuisse sanguinis missionem, quæ omnem fere sanguinem consumsit, quo tamen utique opus fuisset ad inflammationem resolvendam, nam stasis sanguinis in vasis inflammatoria, non aliter, nisi sanguinis & citatiori & crebriori adfluxu removetur, unde sanguine, plus quam par est, subtracto sanguis subsistens ut putrescat necessarium est. Alia puerpera triginta & aliquot annorum, obesa, nimio laborabat lochiorum fluxu, nihilominus in manu aliquoties secta fuit vena & laxantia data, quibus ita emaciata & exhausta sanguine ac viribus fuit, ut lentus calor, cachexia, tumor pedum per dimidium fere annum ipsam corripuerit, bona tandem diæta & cœli mutatione restituta. Quodsi enim sanguinis nimium subtrahitur, non tantum vires, quæ dige-

digeſtioni & excretionibus præſunt, conſumuntur; ſed & a nimium exinanitis vaſis pori ac meatus viſcerum & emunctoriorum ſubſident ac clauduntur; & hac ratione ex obſtructione & induratione viſcerum longus, gravis, periculi plenus morbus naſcitur.

§. VIII.

Ingens etiam eſt illud damnum, quod imprudentem validiorum emeticorum & purgantium uſum conſequi ſolet. Quam heroica & præſtantiſſimæ virtutis circumſpecte emeticum datum eſt medicina: tam noxia & pernicialis eſt, ſi ea non recte utimur. Nihil tam ſubito ventriculum, quo cum univerſum genus nervoſum conſentit, in inflammationes & violentos ac funeſtos ſpaſmos conjicere poteſt, quam validius ſine ratione datum emeticum. Novimus plures, qui, cum a vehementiori iracundia ſe male habent, ſumto ad expurgandam bilem emetico, ventriculi inflammatione correpti, enecati fuerunt. Vir triginta aliquot annorum, ſanguineæ complexionis & habitudinis ſpongioſioris, liberaliori & continuato vini ſpirituoſo potu ſe exercuit, aliquot poſt diebus corpori, propter incitatiorem motum ſudore perfuſo, copioſum frigidum potum immittit, a quo mox male ſe habuit, coorta febricula & anxietate, cujus avertendæ cauſa emeticum antimonialis proſapiæ ſat potens oblatum fuit; vomuit, ſed anxietas, inquietudo & ardor circa præcordia, cum ſumma virium proſtratione, aliquot dies ſequebatur, tandem convulſio & mors. Facta ſectione ventriculus mire inflammatus repertus fuit. Quis non perſpicit, nullam plane hic adfuiſſe propinandi emeticum indicationem, quod vel jam a frigidiori potione fa-

ctam inflammationem exacerbare, vel eam, in ventriculo ad illam diſpoſito, excitare debebat.

§. IX.

Femina ſenſibilioris & teneræ conſtitutionis, ſpaſmis hyſtericis obnoxia, tumidam & cachecticam faciem habens, ſumſit emeticum, quod vehementes vomitiones movebat, non multo poſt caligant oculi & plenarie viſio amittitur, neque reſtituta fuit. Quis non hic clariſſime intelligit, peſſimi hujus mali cauſam fuiſſe fortius vomitorium in femina, quæ jam laborabat ſpaſmis, quibus ordinario ſanguinis & ſeri copia ad caput fertur, quod, cum jam ipſa in operatione violentius factum fuit, a ſanguine ſtagnante ſerum ſeceſſit per poros & deſcendens ad nervorum opticorum thalamos, eos comprimendo, immedicabilem hanc læſionem oculis attulit.

§. X.

Quidam ſanguine plenus, annorum quadraginta & ſimul hypochondriacus, ſpongioſi corporis habitus, vere, cum nondum ſanguinem miſiſſet, ſumſit purgans cum emetico, quod ultra viginti ſedes excitavit, nox erat inquieta, mane cum ſurgeret & frigido aeri ſeſe exponeret, protinus in maximas anxietates, virium languorem, vertiginem cum extremorum refrigeratione & tremore, incidit, ſecta fuit vena & datis diaphoreticis & confortantibus paulatim ſymptomatum atrocia ſeſe remiſit. Plethoricis atque hypochondriacis nunquam fortiora purgantia dare expedit, eo, quod fortes ſpaſmos concitando, cum vehementia ſanguinem in partes pellant, ubi congeſtus magnis malis procreandis idoneus eſt. Virgini ex defectu menſium laboranti, eo tempore, quo natura incepit ſpaſmis uti ad ſuperfluum per uterum expurgandum,

ex

ex medici consilio datum fuit emeticum validum, a quo quidem vomuit, sed cruorem copiosum, cum lipothymiis, nihilominus tamen, magna cura adhibita, vitam servavit. Non levis in praxi error est, dare eo tempore exagitantia, emetica & purgantia, quo natura in motu est & molimina spastica facit ad sanguinis evacuationes, quæ neque turbari, neq; ad alia inconvenientia loca facile transferri debent.

§. XI.

A noxa emeticorum remediorum veniendum est ad damnum, quod validiora purgantia data adferunt. Feminæ cachecticæ & valde repletæ, obesæ, quæ pedes habebat tumidos, exhibetur purgatio, quæ drachmam semis extracti panchymagogi Crollii & grana octo resinæ gialappæ habebat, quarum usum mox cum cardialgia atrocia tormina excipiebant, altero die nec manum nec pedem poterat movere, memoria quoque erat imminuta. Non aliunde hujus mali origo, quam a forti purganti petenda est, nam gialappæ resina firmius intestinorum tunicis adhærescens, ingentes sulcitat spasmodicas contractiones, quarum vehementia impurus & serosus sanguis ad caput & spinalis medullæ principium pellitur, ubi periculosæ seri stagnationes hæc mala protulerunt. Femina tenerioris & sensibilioris texturæ, sub principium autumni in febrem catarrhalem cum coryza, tussi, alvo adstricta & glandularum tumore incidit. Præter pectoralia & emollientia datur quoque purgans, quod mercurii dulcis grana decem & extracti Panchymagogi Crollii grana viginti habebat, hoc sumtum de nocte incredibiles fecit anxietates cardialgicas cum vomitu viridi, ventrem quoque tormina fatigant, cum aspectu faciei miserrimo, ut cre-

 deres

deres illam morti vicinam. Clyſtere infuſo ex lacte & carminativis & ſupra dato cremore hordei cum diaſcordio Fracaſtorii & oleo amygdalarum dulcium, ſedibus aliquot ſubſecutis & ſudore oborto melius ſe habuit. Non dubitandum eſt, quin intempeſtive hoc caſu datum purgans ſymptomatum horum gravium cauſa fuerit: nam quandocunque natura eſt in motu, & ſpaſmi adſunt ad aliquid expellendum, alvusque ſimul ob ſpaſmos dura & conſtricta eſt: tunc conſultum nunquam acri ſtimulo membranoſas ventriculi & inteſtinorum partes exagitare. Multo vero deterior res eſt, ubi acidi corroſivi prima in regione humores reſident, qui juncta acrimonia purgantium nervos præcordiales vehementer adfligunt, unde anxietates & id genus plura pathemata.

§. XII.

Infans aliquot menſium a nativitate bene ſe habuit, dormivit & per alvum excrementa reddidit. Menſe ſeptimo, ſub acceſſu dentitionis, male ſe habet, alvus non bene reſpondet & excrementa ſecedunt viridia, corpus calet; inquietus eſt, ingeruntur multa & varia remedia, frequentius quoque offertur ad alvum laxandam pulvis radicis gialappæ ad grana ſex cum ſyrupo rhabarbari, clyſteribus quoque crebrius alvus tentata, ſubſecutæ fuerunt cum febre convulſiones & mors. Tametſi dentitio in infantibus facile funeſtas convulſiones producere poſſit, minime tamen adprobamus hanc methodum, quando omnia ſunt propter dolorem in ſpaſmo, motu & conſtrictione, acria quod dentur purgantia & copia ingeratur medicamentorum, eo, quod hæc ſpaſmos graviores efficiant & naturæ vires mirum fatigent, potius dolor blande demulcendus eſt anodynis, diaphoreticis & nervinis

& cly-

& clysteres blandi ac oleosi injiciendi, hinc, remittente dolore & spasmo, sæva symptomata sponte quiescunt vel facile avertuntur. Auro enim carior debet esse hæc practica regula, naturam a morbo irritatam non ulterius acribus medicamentis esse irritandam. Novimus infantes, quibus, cum alvus non recte responderet, datum ex gialappa purgans aliquoties ita dejecit intestinorum tonum, ut alvus nunquam ad pristinum statum redierit. Nihil enim pejus est, quam ventriculi & intestinorum tonum infantium purgantibus pervertere, quo salvo & incolumi ipsi optime valent, quo deperdito semper eorum vita & sanitas periclitatur.

§. XIII.

Sanus & robustus homo, tempore verno, post venæ sectionem petit, præservationis causa, a medico purgans, quod constabat ex extracto hellebori nigri, gummi guttæ, resina gialappæ, trochiscis alhandal ana granis octo: forma pilularum sumsit, inde anxietates passus est cum duobus vomitibus & quatuor sedibus, circa vesperam pulsus fit celer, siti afficitur, nox est inquieta. Medicus altero mane accersitus, existimans multos pravos succos in primis viis latere, qui non sufficienter evacuati essent, iterari hoc purgans jussit, sed secuta fuerunt ingentia tormina, cardialgiæ & colicæ inflationes, aliquot sedibus subsecutis, sed appetentia dejiciebatur & summus aderat virium languor, juscula data fuerunt hordeacea, melius quidem se habuit, sed ex eo tempore nunquam non de tensivis flatulentiis, mala digestione & alvo non recte respondente conquestus est. Hic casus nos docet & insimul admonet, purgantia fortiora, etiam in sanis corporibus, ventriculi & intestinorum motum peristalticum ac tonum

tonum ita lædere & invertere posse, ut ad eum reparandum non facile rursus locus detur: sique id præstant in sanis & robustis corporibus, multo magis offendent imbecilliora. Et hæc quoque historia veritatem *aphorismi XVI. Sect. IV.* qui est: *veratrum periculosum est sanas carnes habentibus & aphoris. XXXVI. Sect. II. sana habentes corpora, dum medicamentis purgantur, cito exsolvuntur,* eximie corroborat.

§. XIV.

Intempestive quoque data sudorifera morbo præbere posse causas; selectiores observationes & morborum clinicæ historiæ luculenter testantur. Vir sanguine plenus & robustus, quadraginta annos natus, ante sanguinis missionem vel alvi ductionem, cum ex dolore tensivo scapulæ dextræ laboraret, sumsit a medico tincturam bezoardicam, cum spiritu cornu cervi succinato mixtam, paulo largiori dosi, lecto probe tectus circa noctem & summo mane, non sudavit, sed dolor scapularum non mitior, sed potius gravior redditus, in consensum pertraxit colli musculos, ut in nullum latus flectere posset, jungebatur ingens dolor capitis in latere dextro, quem postea sequebatur acris defluxio calida ex oculis cum rubore diuturna, adhibita venæ sectione & purgatione, nec non admotis pediluviis & infusis herbarum calidis, quæ transpirationem movebant, se remiserunt quidem hæc symptomata, defluxio autem ex eo tempore mansit in palato per annum & ultra, cum perpetuo fere uvulæ delapsu, cui malo tabaci fumus tandem egregie succurrebat, nihilominus humida regnante tempestate, hæc relaxatio mox fauces & uvulam rursus petebat. Quæ vitia non aliam agnoverunt originem, quam quod sanguine & succis repleto datum fuit cum

it cum regimine forte sudoriferum, quod cum impetu tenacem sanguinem in angustias vasorum & glandularum protrusit, ut adeo, circulatione sanguinis ita impeditiori facta serum per poros secedere coactum acres has defluxiones concitaverit. Femina præter morem gravi concitatur iracundia, sensit exinde anxietatem & constrictionem circa præcordia cum appetentiæ dejectione artuumq; tremore. Sumsit ex consilio amicæ spiritum cornu cervi volatilem paulo liberaliori dosi & ad sudorem corpus composuit. Ab hoc tempore in artuum dolorem, universi corporis languorem ac lentum calorem diu adfligentem incidit, ut hectica & phthisi laborare ab omnibus crederetur, lacte tandem caprino diluto cum infuso veronicæ & pulveribus nitrosis & bezoardicis & laxante ex manna vires, sed non in totum recuperavit. Quid absurdius hic potuit excogitari, quam calido sudorifero saburram biliosam primis viis inhærentem, quæ per sedes debebat vacuari, ad habitum corporis & nervorum systema propellere, ubi has torturas excitavit; saluberrimū enim est monitum sapientissimi medicinæ parentis *Hippocratis aph. 21. Sect. I.* per convenientia loca materiam, quæ educi debet, esse ducendam, sique loco remedii, quod sudorem movebat, oblatum fuisset clementer laxans cum temperante pulvere mixtum, immunis certe ægra a perniciosis hisce symptomatibus vixisset.

§. XV.

Neque vero facile majora damna ac detrimenta in medicina, quam per opiatorum abusum, fiunt, in quorum confirmationem perpaucas hoc loco observationes placet inserere. Vir triginta annorum sanguineo-phlegmatici temperamenti per omnem vitam integer sa-

nus ac incolumis, vino Rhenano per frequentes compotationes se nimium opplevit, a quo tempore in alvi incidit fluxum aliquot septimanas durantem, cujus sistendi fine, medicus porrigit pulverem, qui opium torrefactum capiebat, de quo intra viginti quatuor horas duodecim sumsit doses, quarum quævis duo grana opii habebat, quo facto minuebatur quidem nimia alvi dejectio, sed ingentes passus fuit anxietates, abdominis flatulentias, spasmos. somnus erat inquietus, virium languor & digestio depravata fuit & subinde conquerebatur æger, totam ipsius naturam esse in pejus mutatam & mire debilitatam. Diu durarunt hæc symptomata, ad quorum vehementiam tollendam plures medicorum in consilium sunt adhibiti, qui morbum habebant pro hypochondriaco & variis usi sunt remediis, sed plane frustraneo effectu, siquidem perpetua aderat ructuum & flatuum copia, anxietas, inquietudo & alvi crebrior cum dolore dejectio & tantus in ventriculo & ore acor observatus, ut aquam fortem æmulari videretur; juncto calore præternaturali, urina rubicunda cum sedimento, extremæ partes utplurimum refrigescebant, & tunc in dorso sudor observabatur. Laboravit ex hisce symptomatibus jam per plures annos, frustra adhibito thermarum & acidularum martialium, absorbentium, decoctorum ex lignis aliorumque usu. Evidentissime apparet ex hac morbi historia, quod copia vinorum acidorum, quæ tunicas intestinales læserunt, non minus, quam maxime per sinistrum opii usum, ventriculi & intestinorum tonus ac motus ex toto fuerit destructus, cui unice gravia, quæ adfligunt, symptomata, accepta referenda sunt. Simili quoque ratione annotavimus in femina, quæ ex dysenteria laborans & præpostere adstringentibus & opiatis tractata

ctata fuit, eadem fere ſymptomata. Diſcimus exinde, quam graviter opiata ventriculi & inteſtinorum tonum, quo nihil ad ſanitatem tuendam eſt præſtabilius, offendere posſint.

§. XVI.

Tametſi vero innumera, quæ minus prudens opiatorum uſus intulit, mala compluribus obſervationibus à nobis notatis oſtendere poſſemus, ſuffecerit tamen adhuc duas memorabiles attingere. Vir quinquaginta annorum ſanguineus & boni corporis habitu præditus, podagra per multos annos detentus, incidit ob infortunium in diuturnum mœrorem, cohibetur alvi fluxus cum virium languore, ciborum inappetentia. Medicus hiſce malis opponit aquam liliorum convallium vinoſam cum grano uno extracti opii quotidie ſumendam, quod remedium per aliquot fere ſeptimanas continuat propter ſomnum paulo quietiorem redditum, ſed languor virium ingraveſcit, ſudor fit frigidus, tandem pulſus fit celerior & ſimul debilis ac ſingultu accedente æger moritur. In diſſectione corporis hepar, quoad concavam partem, nigrum corruptum & ſphaceloſum inventum & latior macula nigra in dextro ventriculi latere, nec non in diaphragmate conſpiciebatur, exiguus vero in vaſis ſanguis reperiebatur. Quam inepte corpori raro ac ſpongioſo, cujus robur ventriculi & univerſi corporis mœrore fuit exhauſtum, opiatum datum fuerit, ſaniorum judiciis relinquo. Alius vir triginta annorum, naturæ admodum imbecillis, ſenſibilis, hypochondriacus ob inſalubrem diætam ſæpe incidit in anxiam ventriculi & præcordiorum inflationem, alvi eſt ſegnioris, & incredibilis in ventriculo aderat acor, quem ſubinde abſorbentibus contemperabat. Corripi-

ebatur sæpius vere & autumno tussi diuturna humida, cum inquietis noctibus & alvo tardius secedente; ad catarrhum itaque sistendum & somnum quietiorem reddendum, datur crebrius dosis pillularum de styrace cum vel etiam sine stimulo aloetico laxante. Neque male cessit medicina nocte meliori secuta & tussi moderatiori. Non multo vero post conqueritur æger de maximis angustiis circa præcordia & vomitu spontaneo ejicit viscidam materiam bruni coloris, urgentibus anxietatibus affertur emeticum, quo ingens colluvies materiæ viscidæ, bruni coloris non sine euphoria ejicitur. A medicis hæc habita fuit pro atra bile veterum sive potius cruore ex vase brevi in ventriculum effuso & cum alimentis fermentatis permixto. Ejusmodi materiæ vomitiones etiam spontaneas postea semper fere incurrisse observatum fuit, quoties medicamentum, quod pauxillum opii continebat, sumsit, at color materiæ, quæ vomitu rejecta fuit, brunus, potui succoladæ, quo non advertentibus medicis interdum usus fuit, debebatur. Nam sub febrili & catarrhali insultu ordinario strictior est alvus, quæ adhuc difficilior per opiatum facta est, unde ob ventriculi & duodeni atoniam auctam viscida & glutinosa, pinguis, qua gaudet succolada, massa diutius intestinorum tunicis adhærens, tandem naturæ robore & stimulo addito ejecta fuit. Nos admonere hæc observatio debet, quod nec unquam nisi vel cum magna cautione in omni febrium genere, nec non in corporibus hypochondriacis, opiata præbenda sint, ob id quod alvum retardando, impuras sordes in prima regione accumulent.

§. XVII.

Ab opiatis ad intempestivum & imprudentem chinæ chinæ abusum, ad coercendum febrium impetum devenien-

niendum eſt. Profecto ex quo hoc alioquin incomparabile remedium orbi innotuit, non viſa facile ſunt majora pericula & damna per medicinam humano generi, quam hoc cortice illata, cujus uſus tempeſtivus & prudens ob vim tonicam & roborantem, non modo in febribus, quæ intermittunt, verum etiam in aliis magnis vitiis plane mirabilem adfert opem. Et ſolemus ſæpius hoc in ſermone uſurpare: nullum remedii genus melius, quid ſit ars medica, oſtendere, quam corticẽ iſtũ febrifugum, qui, quando recte & ordine, habito reſpectu ad corpus, cauſam morbi, tempora adhibetur, præſtantisſima ſit medicina, quibus non conſideratis, quando ſine diſcrimine & promiſcue præbetur, innumerabilium malorũ ſit cauſa. Res innumeris poſſet confirmari exemplis, ſi locus & tempus hiſce recenſendis vacaret. Perpaucas ſaltim non ita pridem nobis obvias hiſtorias adjiciemus. Vir triginta ſex annorum ante annum laborans tertiana, chinam chinæ copioſius ſumſit: febris eſt ſuppreſſa, ſed menſis ſpatio revertebatur & ſæpius atque iterum ex eo tempore dolore circa coſtas ſpurias, ab uno hypochondrio ad alterum vergente, tentatus fuit, præterea cordis palpitatio, difficultas ſpirandi, oppresſio conſtrictiva in pectore, conatus ad vomendum frequenter ægrum fatigant. Ira quando corripitur, ingens æſtus, vertigo, gravitas capitis, caligo oculorum, quibus nihil ferme ob maculas exterius obverſantes cognoſcere poteſt, ſopor & fluxus ſanguinis quandoque e dextra nare accedunt. Quando dolor abdomen adfligit, ipſe in regionem usque lumbarem pervadit, quæ quaſi flatu impleta & tenſa cum refrigeratione percipitur, & tunc flatibus abdomen intumeſcit, quibus per alvum transmiſſis malum miteſcit. In artubus, item in humeris, ſentit ſub-

inde dolorem vagum & ingentem in pedibus languorem & impotentiam. Thermis Carolinis & pillulis nostris balsamicis & roborantibus stomachicis, Dei ope concurrente, tandem sanatus fuit. Affectus unanimi medicorum consensu habebitur pro hypochondriaco, neque is alius est, quia flatulentiis & spasticis constrictionib9 abdominis imo universi corporis, quibus natura hujus mali continetur, ægrum exercet, ob spasmos vero fiunt pressiones & congestiones sanguinis ad caput aliaque loca, unde symptomatum ratio petenda est. Ex quo apparet, turbatum febrilem motum per adstringentia, neq; prius visceribus ab infarctu viscidorum humorum liberatis, neque materia febrili expulsa, chinam chinæ tam graviter tonum ventriculi & intestinorum lædere posse, ut affectus isti spasmodici, qui vulgo dicuntur hypochondriaci, resurgant, qui, si non matura succurras medicina, in viscerum inexpugnabiles obstructiones vergunt & insanabiles fiunt.

§. XVIII.

Neque vero alienum, sed operæ potius precium videtur hanc in rem adhuc unum casum in medium adducere. Femina succi plena, sanguinea, in optimo ætatis flore constituta, per omnem vitam alvum habuit adstrictiorem & acidis, præsertim ex citrio malo, multum delectabatur, incidit, ab insalubri diæta & aura nocturna frigidiori, in febrem tertianam, quæ post tertium paroxysmum china chinæ fuit sublata, remansit vero languor, inappetentia, dolor tensivus præcordiorum ac hypochondriorum, aspectus faciei miserabilis, pedes vero & abdomen ita successive pauco tempore intumuerunt, ut hydropica ab omnibus censeretur, emeticis, a-

maris,

maris, diureticis & roborantibus ſanata fuit. Cauſam hujus mali in nihil aliud, quam in nimium & intempeſtivum chinæ chinæ uſum rejiciendam puto, quæ, præſertim in habitioribus, infarctus viſcerum augendo & tonum partium debilitando ſanguinis & lymphæ circulum, præſertim in pedibus & abdominis regione, ſegniorem & impeditiorem faciunt, unde ingentes ſeri in habitum corporis poroſum fiunt ſeceſſiones.

§. XIX.

Neque levis eſt noxa, quam mercurialia, ſalivationis fine adhibita, corpori adfricare ſolent, plurimorum malorum fundamentum conſtituendo. Quam in rem etiam juvat caſum hoc loco proponere, qui adhuc ſub noſtris manibus verſatur. Vir quadraginta annorum, macilentioris habitus, ob aſſvetam duram & ſalſam diætam, non adeo benignos ſuccos in venis fovens, inficitur ex impuriori venere maligna lue, quæ artus & caput acerbiſſimis doloribus & tophis excruciabat. Poſtquam plurima incaſſum data fuerunt, tandem ad ſalivationem deventum eſt, quam argento vivo, intus & extus uſurpato, promovere annisi ſunt, ſed plane non fuit levatus, potius ab eo tempore de perpetua tenſione, duritie abdominis, alvi tarditate & urinæ difficultate ac ſuppreſſione conqueritur, & niſi balneis emollientibus nitroſis & balſamicis carminativis ac diureticis & laxantibus opem feramus, alvus dura, inflata & denſa manet ac multum moleſtiæ procreat, reliqua ſymptomata, ut tophi, dolores acerbi capitis & artuum, remediorum a nobis datorum ope, ſublata ſunt, tantum quod illa noxa & ſpaſtica ſtrictura, quæ in membranis inteſtinorum & veſicæ remanſit, nondum ex toto vinci

potue-

potuerit. Novi feminam generosam, quæ a mercuriali salivatione per plures annos molesto ptyalismo laborat, capitis imbecillitate & dolore sæpius ad dentes atroci revertente, pedes plerumque sunt frigidi, parum appetit & corpus marcore conficitur. Atque adeo ex hisce vel satis evidenter apparet, mercurium non esse tam insons & innoxium remedium, ut imperiti volunt, sed satis potens & validum in concitandis gravibus malis, si eo velut heroico, cujus dexter usus magnam prudentiam desiderat, abutamur. Vix enim datur in rerum natura simile remedium, quod tam valide, stringendo nervos ac glandulas, humores lymphaticos in motum fortiorem ciere atque in palati & faucibus glandulosis vel etiam capite congerere, præter argentum vivum potest, cujus operatio ex parte est constrictorio spastica, ex parte relaxatoria, unde lymphæ congestio.

§. XX.

Denique innumera mala sunt, quæ ab adstringentibus incaute adhibitis ad sistendos nimios sanguinis vel etiam alvi fluxus proficiscuntur. In memoriam incidit casus, ubi vir sanguine & succis plenus, Baccho & Veneri admodum deditus in nimium hæmorrhoidum, cui adsuetus erat, profluvium dilapsus est. Medicus in consilium accitus ipsi præscribit electuarium ex conserva rosarum, semine hyoscyami, hæmatite, semine papaveris albi, quod larga satis quantitate sumsit, sistitur fluxus & mens simul emovetur ac turbatur, non multo post incipit venter intumescere & verus fit hydrops. Ratio non adeo difficilis sed in promptu est, nihil enim in lædendo ventriculi & viscerum tono potentius est narcotico & quia jam in hæmorrhoidario ni-

mi

mia venere & vino debilitato, hepatis & omnium viſcerum adfuit labes ac imbecillitas, effectum utique eſt, ut hepar & lien, quæ obſtructionibus ſunt opportunisſima crasſis & lentis ſuccis infarcta, liberum lymphæ circulum ac iter intercipiendo, ſeri ſecesſioni & vaſorum lymphaticorum ruptioni cauſam atque occaſionem præbuerint. Et, cum medicus curationem hujus morbi validioribus purgantibus adgrediebatur, noſtro quidem judicio plus detrimenti, quam emolumenti attulerunt, nam viſcera indurata & infarcta & vires imbecillæ medicamenta ſolventia, quæ vacuandis crasſis & lentis humoribus idonea ſunt, non facile admittunt, in minori vero doſi nihil aut parum opis conferunt, ſed ſemper imbecillior ex horum uſu fit corporis natura & ventriculus magis læditur.

§. XXI.

Menſium fluxus & fluor albus in feminis paulo fortioribus adſtringentibus & externis & internis cohibitus, quæ non profert mala? gignuntur inde varia in uteris tumorum & ulcerum genera, ſcirrhi, phlegmones cancri & hujus generis plura, quæ recenſere nimis longum eſſet. Placet hanc in rem ſequentem hiſtoriam adferre. Quadraginta annorum femina, tenerioris & ſenſibilioris texturæ, diæta minus ſalubri & incauta utens, alvo laborat obſtructa, capitis dolore & præcordiorum tenſione, excernit inſtar albuminis ovi per uterum materiam ſingulis menſibus, quæ procedente tempore coloratior & acrior facta eſt. Medicus, præmiſſo purgante, utitur Grammaniana tinctura, quæ ob ſaturni ſaccharum & vitriolum martis ſiſtebat hunc fluxum. Ab hoc vero tempore ingenti anxietate præcordiorum, languore, in-

quietetudine & dolore lumborum premitur accipit: sudoriferum & inde universum corpus maculis rubris perfunditur, hinc anxietas præcordiorum & internus calor ex parte minuitur. Quando corpus frigore excipitur, purpura protinus recedit & pristina symptomata revertuntur. Tandem usu bezoardicorum purpura corpus deserit, & fluor albus revertitur. Quibus docemur, nunquam tuto adstringentibus sisti fluxum, sed materiam, quæ in vitio est, dum ad alia & interiora loca fertur, graviora suscitare pathemata. Discimus quoque ex præfata morbi historia purpuram sexui feminino adeo familiarem morbum, ex lympha putrida & corrupta maxime suam originem & incunabula trahere.

§. XXII.

Phthisis vera, quæ nunquam sine pulmonum exulceratione est, plerumque originem debet hæmoptysi, quando ipsa a medicis validioribus adstringentibus tractatur, quæ sanguinem ad hoc debile viscus ex inferioribus congestum, fortiter coagulant, inque motu ac circulo sistunt, unde dura oboriuntur tubercula, quæ cum tempore exulcerantur & instar carcinomatis pulmonum substantiam depascuntur. Temporis ratio non permittit per singula ire morborum genera & errores in praxi commissos ostendere; plures adhuc restarent detegendi, qui circa topicorum usum occurrunt: sed quia jam alio tempore pernobile hoc argumentum a nobis tractatum fuit, hinc candidum lectorem eo remittimus.

§. XXIII.

Ex hisce itaque adductis & probe perpensis liquidissime constat, nos non sine ratione medicos imperitos inter causas & fabros morborum constituisse. Optandum

dum certe vehementer foret, ut res aliter ſeſe haberet. At vero de veritate rei luculentum teſtimonium præbent tot morborum hiſtoriæ, ſi modo paulo curatiori ſtudio ac diligentia conficerentur. Nam ſæpe ſæpius facto ægrotantis ſcrutinio obtingit, ut mali, præſertim chronici, cauſas ac fundamentum medicus ſua præpoſtera medicina & methodo fuerit. Et jam ſuo tempore hac de re conqueſtus eſt *Hippocrates dum de victu acutorum* § *XIV.prodidit. Novi medicos maxime contraria facere his, quæ fieri oportebat.* Sicut vero nihil tam noxium & exitioſum eſt, ex quo non utilitatis quidam fructus peti poſſit: ita etiam non ſerenior lux vel majus incrementum univerſæ praxeos ſtudio accedere poterit, quam ſi quisque medicorum omni candore, fidelitate ac diligentia ejusmodi caſus, ubi medicina male ſucceſſit vel damnum intulit, obſervet, annotet ac citra læſionem ullius & cum ſilentio eorum, quos res tangit, in publicum proferat. Idem nobiſcum ſentit *Hippocrates L. d. victu acutorum* §. *IV. Videntur mihi digna eſſe, quæ ſcribantur maxime hæc, quæ a medicis ignorantur ſcitu commoda & quæ magnas utilitates aut magna detrimenta adferunt.* Etenim ejusmodi obſervationum ſi copiam haberemus, certe futurum eſſet, ut longe majora incrementa ars & doctrina noſtra ſalutaris ab hiſce capere poſſet, quam ab ullo alio præſidio vel doctrinæ genere umquam factum fuit.

§. XXIV.

Reliquum jam eſt, ut cauſas explicem, quare medici tam facile & tam frequenter in medendo delinquant & noceant. Princeps quidem & primaria cauſa hæc procul omni dubio eſt, quod ea, quæ ad bene medendum pertinent, ignorent & hæc quoque a ſapientiſſimo noſtro

Hippocrate lib. de vet. Medic. §. *16.* allegatur, cum ait, *quapropter operosum est, ita exacte medicinam condiscere, ut parum in alterutram partem delinquas, quanquam ego etiam eum medicum vehementer laudarem, qui parum delinquat.*

§. XXV.

Sunt vero maxime quædam præjudicia, quæ plurimorum animos invaserunt in causa multorum errorum. Plurimi sibi persuadent, medicamentum in se & sua natura quidpiam salutare custodire, quod salutem in morbis adferat ægris, unde non facile exitiale damnum ab ipso expectant, sed potius credunt, medicamenta pugnare adversus malum in corpore, unde etiam non desistunt eorum copia ac varietate vim morbi expugnare. Denique & hoc malo præjudicio laborant, ac fidentur remedia certo morbo curando propria & accommodata. At vero in iis omnibus toto cœlo errant: nam optimum etiam alimentum, & quod naturæ congruum & amicum est, imbecillo & in vigore morbi constituto corpori obest, multo itaque magis, si non recte eo utamur, id præstabit medicamentum, quod neutiquam naturæ amicum est, sed eam alterat & *corporis statum*, ut *Hippocrates* loquitur *lib. de locis in homine permutat.* Neque ignorari debet, validiora & sic dicta heroica, quibus ars multum in retundenda rebellium morborum vehementia præstare potest, veneni quidpiam secum fovere, quod majori dosi celeriter universam motuum vitalium oeconomiam penitus destruere potest; veluti res clara ac evidens est de acrioribus purgantibus, emeticis, narcoticis & de iis, quæ ex regno minerali mercurialis prosapiæ sunt.

§. XXVI.

Denique non minimo præjudicio laborant medici, quod nimium fidant libris & auctoritatibus aliorum in praxi medica: nam quando perspiciunt, medicamenta in morbis mirifice laudata vel morborum adjectas curationes, statim hæc ipsa imitantur & similem sibi effectum pollicentur. Verum enimvero provide certe & caute utendum libris practicis est, & magno judicio legi & ad severum unguem excuti debent, hinc doctissime a *Damasceno aph. 2. & 3.* dictum est: *operari secundum libros absque perfecta ratione & solerti ingenio molestum est: quod videlicet ingenium solers ac perspicax juvet artem, ut idem ait, hebes vero ac torpidum contrarium omnino efficiet.* Nam climata, eorum qui practica ediderunt, valde differunt, differt & hominum victus & vivendi ratio, differunt etiam anni tempora & morbus ipse, qui alio tempore alium induit morem ac genium, hinc non eodem modo cura vult tractari.

§. XXVII.

Denique inter causas, quare medicus multum damni sua medicina corporibus invehat & hæc non infimi momenti referenda est, quod pauci norint, naturam corporis nostri esse optimam morborum medicatricem, ut ab *Hippocrate* in *Epidem.* præclare dictum est, quæ & sanitatem in nobis tuetur & morbos pellit & per convenientia loca debito ordine ac tempore, perniciale quod est de corpore separat. Quare ob id *Hippocrates Lib. I. de arte:* multos quidem sine medicis, verum non sine medicina curatos esse ingenue confitetur. Hanc vero methodum hunc ordinem, has leges, hos motus, quibus natura sua

 sponte

ſponte morbis medetur, pauciſſimi medicorum ſciunt, obſervant, tuentur ac imitantur, alias non tam præcipitanter agerent nec copia medicamentorum ægros obruerent & infirmarent, neque medicamentis vel arti effectum, qui ſolius naturæ opus eſt, tribuerent & ſibi vendicarent.

§. XXVIII.

Tum in eo admodum delinquere & nocere, qui medicinam faciunt, multoties obſervatum fuit, quod in medendo non tanta, quanta opus eſt, ſolertia & cura ad ægrotantium vires, robur vel eorum imbecillitatem, ſenſibilitatem reſpiciant, in quo tamen innoxiæ & ſalutaris praxeos plane præcipuum momentum conſiſtit, quod maxime *Hippocrates* in ſuis curationibus urget, cum paſſim in ſcriptis ſuis velit non tantum in medicina, ſed etiam in victu adminiſtrando ad vires attendendum eſſe, adeo ut quod robuſti ſuperare & ferre poſſunt, debiliori natura præditos vehementer lædant, ſicut id patet in *lib. de victu acutorum* item *de priſca medicina.* Et Lib. *de locis in homine inprimis* §. 55. ſolerter & expreſſe id monet, ut fortibus fortiora, debilibus debilia medicamenta exhibeantur. Multum quoque delinquere ſolent, quod quando animadvertunt, medicamentum homini nihil grave patienti vel etiam in morbo chronico non nocere, idem velint dare, ſi vehementer viribus dejectus eſt, vel ex gravi morbo laborat. Et ut exemplo rem confirmemus. Inter alimenta juſcula nutritiva, vinum, inter medicamenta ſal volatile oleoſum, liquor ſpirituoſus non facile illi, qui leviter vel etiam ex morbo chronico laborat, noxam adfert, quæ tamen graviſſima erit, ſi homini debili

bili & in acuto ac periculoſo morbo conſtituto & ubi natura eſt in vehementi motu, hæc ipſa exhibeantur. Et placuit mihi hanc in rem bene quadrans inſignis locus, qui extat apud *Hippocratem Lib. de vet. medic. §. 17. Non manifeſti fiunt mali & plurimi medici, quum curant homines, nihil grave patientes, in quos, ſi quis etiam maxime delinquat nihil grave faciat. Sunt autem multi tales morbi, & multo ſæpius, quam graves, hominibus accidunt. In talibus ſane delinquentes non fiunt manifeſti idiotis hominibus. Ubi vero obtigerit magnus & fortis & periculoſus morbus, tunc ipſorum delicta & ars omnibus in conſpicuo ſunt.*

§. XXIX.

Ultimo loco & temperamentum medici, quo quisque gaudet ad perverſas morborum curationes multum contribuit, ut ſcite non minus ac vere *Baglivius Lib. I. Cap. III.* prodidit, dum ait: ſæpe Medicus natura timidus & melancholicus, vel temperamento præditus, ut ajunt, frigido & humido, ob naturalem ſui animi habitum, abhorret a remediis ſpirituoſis, volatilibus, impetum facientibus, aliisque potentioribus; omniumque morborum curationem adgreditur per medicamenta humectantia, infrigidantia, pacem humoribus conciliantia & reliqua minus activa. Contra, qui temperamento fuerit calidus, bilioſus, natura impatiens, ferox. &c. poſthabitis omnibus refrigerantibus ac levioribus remediis, nihil libentius præſcribet quam volatilia, ſpirituoſa, alcalia, aromatica, ferrum, ignem, veſicantia, purgantia vehementiora & ſimilia maximi impetus & activitatis.

§. XXX.

Ut itaque non noceat, ſed proſit medicus opus eſt judicio, quod ſecundum edictum *Hippocratis Lib. I. aph.*

aph.1. non adeo facile, ſed difficile eſt, & optime ide gravisſimus auctor *Lib. de victu acutor.* §. 2. *Mihi place ut in universa arte mentem adhibeamus.* Etenim ſi ul in arte accurata & longa deliberatione, conſilio & ci cumſtantiarum conſideratione opus eſt, profecto eſt arte medica, niſi enim quis in ſpecie hominis, qui labo rat, naturam, ætatem, conſuetudinem, regionem, tem poris ſtatum, victum ac morbi indolem, morem ac ſta tum accurate conſideret, quæ ad morborum curatione neceſſaria eſſe, tum *Hippocrates*, tum *Galenus Lib. II. d rat. vict.* & *Galenus in Comment.* dixerunt, prorſus ab ſcop rectoque medendi fine aberrabit, cum non omnes natu ræ, ut belle dixit *Galenus in Comment. & Libr. de compo nend. medicamend.* eadem medicamenta poſtulent & quo uni ſalutare eſt, alteri noxium ſit futurum.

§. XXXI.

Ex quibus omnibus clarisſime conſtare puto non ſine ra tione egiſſe nos, quando medici imprudentiam multorum & gravium morborum cauſam diximus. Nec illud quidem disſi mulandum puto, plures hic bono animo errare medicos, nec i pſos animadvertere, quod, vel quantum ſua medicatione damnu attulerint. Cum enim in morbis illud non aſſequantur, quod ſalutariter ipſa natura molitur, nec ad remediorum, quæ exhi buerunt, indolem & operandi rationes ſatis attendunt, nec tem pora dignoſcere laborant, ea tamen exhibent, quæ ab aliis juſto loco & tempore exhibita profuerunt, facile hinc fit ut ſecuri ipſi met tum maxime noceant, quum minimum verentur, & morb contumaciam aut alterius & novi propullulationem accuſent, quu tamen ipſi has tragœdias adornarint. Adeoque concludimu cum ſerio voto ut omnes, qui ſalutem hominum procurare ali quando volunt, in id præcipue allaborent, ut ſufficientem corpo ris humani & præſidiorum, quibus illud juvare & conſervare laborant, co gnitionem ſibi acquirant vere fundamentalibus in hunc finem ſtudiis anatomi & ſolidioris phyſicæ fideliter tractatis, ut ne cæci ſint, ſed cum optima conſcientia optimos ſemper ſucceſſus in praxi medica conſequantur.